

1923 VIII. évf. 1907. II. 66-11 p. ✓

sulást s amelyen — ezúttal először — a német bányamunkások keresztény szakegylete is képviselve volt.

Ez a londoni kongresszus egyébként is tanulságos, mert itt pregnánsan jut kifejezésre az a tendencia, mely az egész kulturvilág proletáriátusánál észlelhető, hogy t. i. a politikai és szakszervezeti mozgalom merev szétválasztása nem vihető keresztül. A legmegrögzöttebb trade-unionisták is belátták a politikai küzdelem szükségességét. Az a felismerés jellemzi az elmúlt év egész proletármozgalmát s ez jut kifejezésre csaknem valamennyi ország pártgyűlésén. *)

Fejlődés észlelhető a szövetkezeti mozgalom terén is. Nálunk Magyarországon is erőteljes akcióra van kilátás, ami a magyar viszonyokra való tekintettel nagyon kívánatos. A földműves szövetkezetek alakítása és a meglévőeknek keresztény és főúri spekulánsok kezéből való megszabadítása elsőrangú szociálpolitikai követelmény.

Németországban az augusztus 16-tól 18-ig Oldenburgban a birodalmi szövetség által tartott 21-ik évi gyűlésen 805 újonnan alakult falusi szövetkezetről számoltak be, melyek az összes német szövetkezetek 80%-át teszik ki és számuk 20.128-ra menő.

Az angol szövetkezeti mozgalom is óriási fejlődésnek indul. A legutolsó jelentés 1739 szövetkezetről számol be (nem érve ide az ir fogyasztási és a mezőgazdasági szövetkezeteket) több mint 2 millió taggal.

A genti Vooruit, mely az egész belga szövetkezeti mozgalom tekintetében irányadó, a múlt évben ünnepelte fennállásának 25 éves fordulóját. A jubiláló szövetkezetnek fontos szerepe volt a belga munkásmozgalom terén és dokumentálja, mekkora kölcsönhatás van a szövetkezeti mozgalom s a munkásság többi törekvései között.

Ha oly szakadatlan folyamatnak, minő a munkásmozgalom, egyes fázisait kiragadjuk, arról mintegy pillanatfelvételt eszközölünk, csak nagyon halvány képet kaphatunk arról a gigászi küzdelemtől, annak óriási méreteiről és arányairól, melyet az osztályharc, munkásmozgalom jelölnek. De az a hatása az ilyen szűk körre szorított kicsiny krónikának is meglehet, hogy a győzelmeknek a regisztrálásával új erőt önt a küzdő proletáriátusba és talán új csapatokat verbuvál az osztályharc katonáihoz.

b. e.

8=====8

A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS DRÁMÁJA.

Bernard Shaw nem marxista. Jevons értékelmélete, amely az élvezet tanát rendszerbe rögzíti, utilitárius kérdéstételére megfelel, míg a Marx-féle munka-absztrakció nem jelent számára semmit. Az osztályharc-elméletet nem érti. Ebben is az angol viszonyok neveltje: fabianizmus fölülről és unionizmus alulról jelzik forradalmiságának keretét. Szociálista, de a kontinens elméletét részben nem érti, részben megtagadja. De míg a doktrínát elutasítja, a kritikában annál inkább

egyezik vele. Nem tagadja tehát a problémát, hanem a tényleges fejlődés anyagi szubsztrátumát fel nem ismervén, szükségkép utopista és az is a legsötétjéből, az individual-fantaszták közül való. Így jön létre elmélete, a megváltó *Superman (Übermensch)* tana, akit azonban nem egy új erkölcstől megtermékenyített társadalom (amire Nietzsche vágyott), hanem az összesség tudatos és célirányos szervezkedése a fajkiválasztás keresztülvitelére fog megszűlni. Az etikai kiválasztás által létrehozott *Übermensch* helyébe a *Superman* élettanilag determinált ter- melését lépteti programmul.

A gondolkodó Shawval foglalkoznak M. Beer (*Neue Zeit*) és Ed. Bernstein (*Sozialistische Monatshefte*) cikkei. Mindkettő azonban olyan hibát követ el, amely Shaw drámáinak megértésénél végzetessé válik: a drámaíró és a gondolkodó egységéből indulnak ki. Beer állítólag Shaw színműveiből fejtette ki annak gondolatvilágát: de ez csak irodalmi látszat. Tényleg drámáiból már csak annyit értett meg, amennyit, Shaw nézeteinek és elméleteinek szemüvegén át tekintve azokat, megláthatott. Ez azonban nem sok. Mert színműírói lényege és nagysága, hogy nem elméletet ad, nem rendszerez és nem épít, hanem kritizál. Bonecol és leír. És éppen azt akarjuk kimutatni, hogy intuitív szempillantással olyan meglátásokat teremtett, amelyek saját gondolatainak teljes cáfolatát tartalmazzák. Az a sejtés, amellyel laza drámai alkotásait felépítette, különös módon élesebben látott, mint az öntudatos elemzés, amellyel rendszerét megalkotta.

Szépirodalmi működését teljesen a mai rend bírálata tölti ki. E tartalmi egység még a műfajt is tagadó ridegséggel tűnik ki minden írásából. Aforisztikus színműve csak több dramaturgikus paradoxon. De sem ez, sem az nála nem műfaj. Wilde, az új Merlin, azzal szórakoztatja a burzsoát, hogy színes és gazdag értéktételek végnélküli és meglepő lehetőségeit sziporkáztatja előtte, de a döntő pillanatban idegesen összeszoruló zsebét suttymomban megnyugatja a bűvész, aki oda súgja: „Nem láng ez, csak tűzijáték. Ez mind lehetetlenség: nem igaz!” Shaw aforizmája nem tüzes krizantém-eső, hanem „béka”, nyomában kénes bűz és a vigyorgó Mefisztotelesz hengegését halljuk: „Íme, mi minden képtelen és lehetetlen, és mégis igaz!” Mert a paradoxon Shaw művészetének nem stílusa, hanem tárgya.

Hogy ez miért van így, megmagyarázza azt Shaw drámája. Az is csak látszat. Mert nem dráma az, ami nem az egyén cselekvésre érett akaratát tárgyalja, amelyben a vezetést nem a „személyek” viszik, hanem az „idő” és „színtér”. Már pedig Shawnál az egyén nem kezdeményez, nem alakítja a viszonyokat, amelyekkel harcra kelve győz vagy elbukik. Az „egyen” nála legtöbbször bugris, aki kényelmes nézetekkel (ideológia) kipárnázott kerevetén az életnek, annak nyugodalmát élvezni akarja és sohse bolygatja ő a „viszonyokat”, ha csak a „viszonyok” neki békét hagynak! De a viszonyok valamely bonyolulás következtében alkalmatlankodni kezdenek. Szokatlan és kényelmetlen ainkot öltenek: a „nézet” csak alkalmazkodik, alakítódik, nyúlik, amíg futja. De végül csak beáll a víg vagy szomorú tragédia: a viszonyok addig alakulnak, tolódnak, surlódnak, míg az a sokat szenvedett nézet, az üres hólyag, végre gyászosan megpukkad... Az egyetlen